

C-824/19. sz. ügy

**Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemről a Bíróság eljárási szabályzata
98. cikkének (1) bekezdése alapján készített összefoglalás**

A benyújtás napja:

2019. november 12.

A kérdést előterjesztő bíróság:

Varhoven administrativen sad (Bulgária)

Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat kelte:

2019. október 31.

Felülvizsgálati kérelmet előterjesztő felek:

TC

UB

A felülvizsgálati eljárásban ellenérdekű felek:

Komisija za zashita ot diskriminatsia

VA

A többi fél az eljárásban:

Varhovna administrativna prokuratura

Az alapeljárás tárgya

Azon pénzbírságokkal szemben előterjesztett felülvizsgálati kérelmek, amelyeket egy vak személy „fogyatékoságával” kapcsolatos jellemzőn alapuló hátrányos megkülönböztetés miatt szabtak ki két olyan bíróval szemben, akik nem engedélyezték e személynek a büntetőeljárás bírósági szakaszában ülnökként történő részvételét.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgya és jogalapja

A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény (kihirdette: 2007. évi XCII. törvény) 5. cikke (2) bekezdésének, a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló, 2000. november 27-i 2000/78/EK tanácsi irányelv [2.] cikke (1), (2) és (3) bekezdésének, valamint a 4. cikke (1) bekezdésének értelmezése; EUMSZ 267. cikk

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

- 1) A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény 5. cikke (2) bekezdésének és a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló, 2000. november 27-i 2000/78/EK tanácsi irányelv [2.] cikke (1), (2) és (3) bekezdésének, valamint 4. cikke (1) bekezdésének értelmezése alapján megengedhető-e, hogy egy látási képességgel nem rendelkező személy ülnökként járjon el és vegyen részt a büntetőeljárásban?
- 2) A tartósan látássérült személy konkrét fogyatékossga olyan jellemzőnek minősül-e, amely az ülnöki tevékenységgel szemben támasztott olyan, lényeges és meghatározó követelményt képez, amelynek fennállása igazolja az eltérő bánásmódot, és nem alapoz meg a „fogyatékossgal” kapcsolatos jellemzőn alapuló hátrányos megkülönböztetést?

A kérdést előterjesztő bíróság által hivatkozott nemzetközi jogi rendelkezések

- 1 A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény, amely 2008. május 3. óta hatályos, és amelyet az Európai Közösség nevében a 2009. november 26-i 2010/48/EK tanácsi határozattal (HL 2010. L 23., 23. o.) hagytak jóvá – 1., 4., 5. és 27. cikk

Az Európai Unió hivatkozott jogszabályai

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 21. cikke

A foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló, 2000. november 27-i 2000/78/EK tanácsi irányelv (HL 2000. L 303., 16. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 79. o.), (6), (17), (23) és (37) preambulumbekkezdés, 1–4. cikk, 18. cikk

A kérdést előterjesztő bíróság által hivatkozott nemzeti jogszabályok

Konstitutsia na Republika Bulgaria (a Bolgár Köztársaság alkotmánya, 1991. július 13-i 56. sz. DV) – 6. cikk (törvény előtti egyenlőség; a jogok bizonyos

jellemzők alapján történő korlátozásának tilalma) és 48. cikk (munkához való jog; az állam azon kötelezettsége, hogy megteremtse a munkához való jog érvényesülésének feltételeit, különösen a fizikai vagy értelmi fogyatékosággal élő személyek számára)

Zakon za zashita ot diskriminatsia (a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelemről szóló törvény, 2003. szeptember 30-i 86. sz. DV) – 4. cikk (a felsorolt jellemzők – többek között a fogyatékoság – alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma), 7. cikk (azon esetek, amelyek nem minősülnek hátrányos megkülönböztetésnek, beleértve a személyekkel szemben a 4. cikkben említett okokkal kapcsolatos jellemző alapján alkalmazott eltérő bánásmódot, ha az érintett szakma vagy tevékenység jellege vagy gyakorlásának feltételrendszere miatt az ilyen jellemző lényeges és meghatározó szakmai követelményt képez, a cél jogszerű, és a követelmény nem lépi túl a cél eléréséhez szükséges mértéket), 40. cikk (a Komisia za zashita ot diskriminatsia [a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelemért felelős bizottság] feladatai), 50. cikk (a bizottság előtti eljárás) és 68. cikk (a bizottság határozatai bírósági felülvizsgálatának lehetősége).

Zakon za sadebnata vlast (a bíróságok szervezetéről szóló törvény, a továbbiakban: ZSV, 2007. augusztus 7-i 64. sz. DV) – 66. cikk (ülnökök részvétele az első fokon eljáró bíróság ítélkező testületeiben; az ülnökök jogai és kötelezettségei) és 67. cikk (az ülnökökkel szemben az életkor, a bejelentett lakcím, a képzettség, a szándékos bűncselekmények miatti elítélés hiánya és a pszichés betegségek fennállásának hiánya tekintetében támasztott követelmények).

Nakazatelno-protsesualen kodeks (a büntetőeljárásról szóló törvénykönyv, a továbbiakban: NPK, a 2005. október 28-i 86. sz. DV) – 1. cikk (a büntetőeljárásról szóló törvénykönyv célkitűzései), 8. cikk (ülnökök részvétele a bíróság ítélkező testületeiben; az ülnökök és a bírók azonos jogai), 13. cikk (a bíróság azon kötelezettsége, hogy meghozza az objektív igazság megállapításához szükséges valamennyi intézkedést), 14. cikk (a bíróság belső meggyőződése alapján történő döntéshozatal, amely az összes körülmény objektív, átfogó és teljes körű vizsgálatán alapul) és 18. cikk (a közvetlenség elve – a bíróság a döntéseit olyan bizonyítékokra alapozza, amelyeket maga szerez be és értékkel).

A tényállás és az eljárás rövid bemutatása

- 2 A közigazgatási hatóság, a Komisia za zashita ot diskriminatsia (a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelemért felelős bizottság, a továbbiakban: KZDiskr.) előtti eljárás VA-nak a Sofiyski rayonon sad (szófiai kerületi bíróság, Bulgária, a továbbiakban: SRS) bírója, UB és az SRS (szófiai kerületi bíróság) akkori elnöke, TC ellen előterjesztett panasza alapján indult.
- 3 A bizottság előtti [eljárásban] panaszosként fellépő VA a látása elvesztése miatt tartósan és egész életen át korlátozottan munkaképes. A panaszos jogi tanulmányokat végzett, és 1977-ben sikeresen jogi szakvizsgát tett. A panaszost a

Sayuz na slepiténél (vakok egyesülete) és a Vakok Európai Szövetségének szervezeteinél foglalkoztatták. 2014-ben a Stolichen obshtinski savet (szófiaai városi tanács) által lefolytatott eljárás keretében a panaszost ülnökké választották, és az SRS-hez (szófiaai kerületi bíróság) osztották be. 2015. március 25-én a panaszos ülnöki esküt tett ezen a bíróságon. Az ülnököknek az ítélkező testületekhez sorsolás útján történő beosztásáról szóló, 2015. március 23-i jegyzőkönyv szerint VA-t a hatodik büntető tanácshoz osztották be ülnökként. Az SRS (szófiaai kerületi bíróság) elnökének tájékoztatása szerint VA 2015. március 25-től 2016. augusztus 9-ig – a ZSV 72. cikke azon módosítása hatálybalépésének időpontjáig, amellyel bevezették az ülnökök elektronikus beosztását – egyetlen büntetőeljárásban tartott tárgyaláson sem vett részt.

- 4 A panaszban, amellyel a KZDiskr. előtt a közigazgatási eljárást megindították, valamint a jelen eljárásban VA arra hivatkozik, hogy UB – az SRS (szófiaai kerületi bíróság) azon hatodik büntető tanácsa bírójaként, amelyhez VA-t ülnökként beosztották – nem engedélyezte a bírósági büntetőeljárásban való részvételét. VA azt adja elő továbbá, hogy 2015. május 29-i levelével az SRS (szófiaai kerületi bíróság) elnökéhez fordult, és kérte, hogy egy másik bíróhoz osszák be annak érdekében, hogy ülnökként gyakorolhassa a munkához való jogát, amely levélre azonban nem kapott választ. VA úgy véli, hogy UB bíró és az SRS (szófiaai kerületi bíróság) elnöke a fogyatékosága miatt hátrányos megkülönböztetést alkalmazott vele szemben.
- 5 A KZDiskr. előtti eljárásban benyújtott észrevételeiben UB bíró kifejtette, hogy az ülnök által a büntetőeljárásban ellátott feladatokból következő kötelezettségek jellege és az a követelmény, hogy az ülnök bizonyos olyan sajátos testi jellemzőkkel rendelkezzen, amelyek összefüggenek az ítélkező testületnek a jogköre gyakorlására való alkalmasságával, nem tartozik a ZZDiskr. 4. cikkének (2) bekezdése szerinti, a hátrányos megkülönböztetés tilalmára vonatkozó rendelkezés hatálya alá. UB a ZZDiskr. 7. cikke (1) bekezdése 2. pontjának alkalmazásával kapcsolatos érveket ad elő, amelyek szerint a VA-val szemben a „fogyatékosággal” – mint a hátrányos megkülönböztetés alapjául szolgáló okkal – összefüggésben álló jellemző miatt alkalmazott eltérő bánásmód az ülnök kötelezettségeinek jellege alapján olyan lényeges és meghatározó követelményt képez, amely objektív módon igazolható, és jogszerű célt követ, nevezetesen az ülnökök feladatait rögzítő NPK-ban foglalt alapelvek tiszteletben tartását.
- 6 TC írásbeli észrevételeket terjesztett elő, amelyekben a ZZDiskr. 7. cikke (1) bekezdése 2. pontjának alkalmazhatóságával kapcsolatos érveket adott elő, amelyek szerint VA „fogyatékosának” jellege hátrányosan érinti a sajátos ülnöki feladatok ellátását, és a közvetlenség elvének, valamint az objektív igazság megállapítása elvének és a nyilvánosságnak a büntetőeljárásban egyenlő feltételek mellett történő részvétele elvének megsértését eredményezné.
- 7 A 2017. március 6-i határozatával a KZDiskr. megállapította, hogy TC és UB a ZZDiskr.-nek a 4. cikkének (1) bekezdésével és a Dopalnitelnite razporedbi na ZZDiskr. (a ZZDiskr. kiegészítő rendelkezései) 1. §-ának 7. pontjával

összefüggésben értelmezett 4. cikkének (2) bekezdése szerinti, „fogyatékossgal” kapcsolatos jellemző alapján hátrányos megkülönböztetést alkalmazott VA-val szemben. Ennek megfelelően a ZZDiskr. 80. cikkének (1) bekezdése szerint TC-vel szemben 250 leva (BGN), UB-vel szemben 500 leva (BGN) bírságot szabtak ki. A ZZDiskr. 47. cikkének 6. pontja alapján felhívták TC és UB figyelmét arra, hogy a jövőben tartózkodjanak a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelemhez való jog megsértésétől. VA azon panaszát, amely a „nemen” mint jellemzőn alapuló, vele szemben állítólagosan alkalmazott hátrányos megkülönböztetést érinti, mint megalapozatlant elutasították.

- 8 TC és UB megtámadta a KZDiskr. e határozatát az Administrativen sad Sofia grad (szófiaai közigazgatási bíróság, Bulgária) előtt. E bíróság megállapította, hogy a KZDiskr. megtámadott határozata jogszerű közigazgatási aktusnak minősül, és elutasította a kereseteket.
- 9 Az Administrativen sad (közigazgatási bíróság) azt az álláspontot képviselte, hogy – tekintettel bizonyos jellemzők alapján alkalmazott eltérő bánásmód törvényi tilalmára – amelyekre a törvényi védelem kiterjed - és a magánszemélyeknek a ZZDiskr. 26. cikkében rögzített azon jogára, hogy valamely szakmához vagy tevékenységhez azonos feltételekkel hozzáférjenek, és hogy lehetőségük legyen a szakmának a 4. cikk (1) bekezdése szerinti jellemzőkre való tekintet nélkül történő gyakorlására, valamint a szakmai fejlődésre – „főszabály szerint” nem megengedett korlátokat alkalmazni, illetve egy bizonyos szakma vagy tevékenység – a jelen ügyben az ünlöki tevékenység – gyakorlásához való hozzáférést azon feltételezés alapján korlátozni, hogy az érintett fogyatékosága lehetetlenné tenné e szakma vagy tevékenység teljes értékű gyakorlását. A büntetőeljárás sajátos jellege valóban megköveteli, hogy az ünlökök a jogköreik gyakorlása során figyelembe vegyék a közvetlenségre, az objektív igazság megállapítására és az illetékes ítélkező testület belső meggyőződésének kialakítására vonatkozó büntetőjogi alapelveket. Az elsőfokú bíróság véleménye szerint azonban e sajátosság nem érvényesülhet olyan abszolút módon, hogy korlátozzák a bizonyos szakmához vagy tevékenységhez való hozzáférést a ZZDiskr.-ben konkrétan és a bolgár jogban általánosan rögzített jogát. Az a feltételezés, hogy valamely betegség vagy fogyatékossg minden esetben megfosztja az érintett személyt bizonyos tulajdonságoktól, nem igazolható és hátrányosan megkülönböztető bánásmódot jelent. Emellett szól az a körülmény is, hogy VA a ZSV 72. cikke módosításának 2016. augusztus 9-i hatálybalépését követően – amely módosítással bevezették az ünlökök elektronikus beosztását – számos, büntetőeljárásban tartott tárgyaláson részt vett, amiért díjazást kapott.
- 10 Az elsőfokú ítélet ellen fellebbezést nyújtottak be a Varhoven administrativen sadnál (legfelsőbb közigazgatási bíróság, Bulgária) E bíróság a jogvita helyes eldöntéséhez szükségesnek tartja az uniós rendelkezések értelmezését.

A felek álláspontjának rövid ismertetése

- 11 UB felülvizsgálati kérelmet előterjesztő fél fő kifogása az, hogy a jelen ügyben helytelenül alkalmazták az anyagi jogot, nevezetesen a ZZDiskr.-et, mégpedig azért, hogy az elsőfokú bíróság abszolutizálta a bizonyos szakmához vagy tevékenységhez való hozzáférésnek a bolgár és a nemzetközi jogi jogszabályokban rögzített jogát, aminek következtében a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelemről szóló törvény ellentétessé válik a magasabb rendű törvénynek minősülő NPK-val és a büntetőeljárás abban rögzített alapelveivel, nevezetesen az NPK 18. cikke szerinti közvetlenség elvével és az objektív igazság megállapításának az NPK 13. cikke szerinti elvével, amely alapelveket UB-nek büntető bíróként a Rayonen sad (kerületi bíróság) előtt folyamatban lévő ügyek vizsgálata során figyelembe kell vennie, és amely alapelvek szerint UB-nek biztosítania kell, hogy az ítélkező testület valamennyi tagja azonos módon vizsgálja a bizonyítékokat, valamint azt, hogy az ítélkező testület minden tagja közvetlen benyomást szerezzen az eljárásban részt vevő felek magatartásáról.
- 12 TC - a felülvizsgálati kérelmet előterjesztő fél - úgy véli, hogy a megtámadott bírósági határozat hibás, mivel abban azt állapították meg, hogy a ZZDiskr. 7. cikke (1) bekezdésének 2. pontja nem alkalmazandó. TC arra hivatkozik, hogy a jelen ügy e rendelkezés hatálya alá tartozik. Ezenkívül az ülnöki tevékenység gyakorlásának, valamint az ülnökök kötelezettségeinek figyelembevételével feltételezhető, hogy az olyan személyek, akiknek fogyatékoságai a törvényben és a Bolgár Köztársaság alkotmányában szabályozott, a közvetlenségre, az objektív igazság megállapítására és az eljáró ítélkező testület belső meggyőződésének kialakítására vonatkozó elvek megsértését eredményeznék, nem tudnának aktívan és teljes körűen részt venni az eljárásban.

A kérelem indokolásának rövid ismertetése

- 13 A kérdést előterjesztő bíróság megállapítja, hogy VA a látása tartós elvesztése miatt fogyatékosággal élő természetes személy.
- 14 A nemzeti jog a jogszabályok olyan rendszerét írja elő, amely főszabály szerint biztosítja a fogyatékosággal élő személyek védelmét, és tilt a bármely, „fogyatékosággal” kapcsolatos jellemző alapján történő bármely hátrányos megkülönböztetést. Másfelől olyan kivételeket írnak elő, amelyek igazolják a hátrányos megkülönböztetés alapjául szolgáló valamely okkal kapcsolatos jellemző alapján alkalmazott eltérő bánásmódot, ha az érintett szakma vagy tevékenység jellege vagy gyakorlásának feltételrendszere miatt az ilyen jellemző lényeges és meghatározó szakmai követelményt képez, a cél jogszerű, és a követelmény nem lépi túl a cél eléréséhez szükséges mértéket.
- 15 A kérdést előterjesztő bíróság álláspontja szerint nem egyértelmű, hogy – az ENSZ-egyezménynek, az Európai Unió Alapjogi Chartájának és a 2000/78/EK irányelvnek a rendelkezéseire tekintettel – mennyiben megengedhető a

fogyatékossgal élő személlyel szemben az ülnöki tevékenység gyakorlása során e fogyatékossg alapján alkalmazott eltérő bánásmód.

- 16 Kétségtelen, hogy az eltérő bánásmódra a „fogyatékossg” mint védelemben részesített jellemző alapján kerül sor, azonban az összefüggésben áll a büntetőeljárás alapelveinek követelményeivel és alkalmazásával; a megfelelő szabályozás és ítélkezési gyakorlat alkalmasint ellentétes azzal a követelménnyel, hogy minden fogyatékossgal élő személynek egyenlő munkalehetőségeket kell biztosítani.
- 17 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztése szükségességének vizsgálata során a kérdést előterjesztő bíróság figyelembe vette azt a követelményt is, amelynek értelmében a 2000/78/EK irányelvet az ENSZ-egyezménnyel összhangban kell értelmezni. Ez a jelen ügy vonatkozásában a fogyatékossgal élő személyek bármilyen hátrányos megkülönböztetésével szembeni azonos és hatékony jogi védelmet kívánja meg, függetlenül a hátrányos megkülönböztetés okától, mégpedig nem csak egyes védelemben részesített, az Európai Unió másodlagos jogában rögzített személyes jellemzők alapján.
- 18 A nemzetközi jogi szabályok és az Európai Unió másodlagos joga az alkalmazandó rendelkezések egységes és azonos értelmezését követeli meg, ami az Európai Unió Bíróságának hatáskörébe tartozik.
- 19 Az ismertetett okokból a Varhoven administratíven sad (legfelsőbb közigazgatási bíróság) véleménye szerint az eljárást fel kell függeszteni, és a fent ismertetett kérdéseket tartalmazó előzetes döntéshozatal iránti kérelmet kell az Európai Unió Bírósága elé terjeszteni.